

doi: 10.3935/rsp.v16i2.843

HRVATSKA – KAKO SADA DALJE

Josip Kregar, Gvozden Flego i Slaven Ravlić (ur.)

Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008., 256. str.

Knjiga pod naslovom *Hrvatska – kako sada dalje* zbornik je radova nastao na temelju znanstvenoga skupa organiziranog u veljači 2008. godine u suradnji Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Centar je nastao s ciljem poticanja i izgradnje na znanstvenim osnovama utemeljenoga dijaloga o strateškim pitanjima koja se tiču pravnog, političkog, institucionalnog, ekonomskog, društvenog i svakog drugog ustrojstva kako Republike Hrvatske tako i cjelokupnog hrvatskog društva. Inzistiranje na dijaloškom okviru, bez stranačkih ili vrijednosnih konotacija posebno je važna u trenutku značajnih promjena u okolnostima razvoja globalnog društva s jedne i regionalnim integracijskim i reformskim stremljenjima s druge strane.

Ovaj zbornik radova svojevrstan je nastavak na zbornik radova *Hrvatska – kako dalje: zadanosti i mogućnosti* iz 2004., u kojem je oslikano tadašnje stanje u hrvatskom političkom, pravnom, ekonomskom, društvenom i kulturnom kontekstu. Zbornik koji je izašao 2008. nudi djelomičnu rekapitulaciju razvojnih tendencija otada, ali i otvara sasvim nova pitanja te nastoji ukazati na moguće pravce daljnjeg razvoja. Knjiga ima 256 stranica, a sastoji se od predgovora te tri cjeline unutar kojih se nalaze prilozi 15 autora iz hrvatske znanstvene i stručne zajednice. Na kraju knjige nalaze se kratki

biografsko-bibliografski podaci o autorima te kazalo imena i pojmova.

U predgovoru zborniku urednici s pravom ističu važnost uspostave dijaloga o različitim smjerovima razvoja našeg društva, problemima koji se na tom putu nalaze te pozdravljaju svaki oblik znanstvene rasprave koji bi bio u stanju iskristalizirati opće okvire mogućeg razvitka. Promjena je gotovo uvijek teško pokretljiv proces koji oduzima energiju i zahtijeva žrtvu. No promjena sama sebe radi ne pridonosi gotovo ničemu. Kako bi se napredak osjetio na svim razinama, važno je početi od najširih okvira društvenog i političkog ustrojstva. Time se bave prilozi u prvoj cjelini ovog zbornika, naslovljenoj »Društveni i politički okvir promjena«.

Josip Kregar, u svome prilogu »Politička optička varka«, ističe važnost reforme političkog sustava kako bi se vratilo povjerenje ne samo u političke odluke, nego i u cjelokupan institucionalni aranžman koji služi kao nosiva konstrukcija hrvatskog društva. Poštenje, odgovornost, izbjegavanje demagogije i inzistiranje na ulozi javnosti, važni su kriteriji, prema Kregaru, za održanje i jačanje demokracije u svim sustavima, a posebice u poslijeratnim, tranzicijskim sustavima poput hrvatskog. Na Kregara se nastavlja Ivo Josipović prilogom »Reforma pravosuđa – pretpostavka društvenog i ekonomskog razvoja hrvatskog društva i njegove europske budućnosti«. Njime nastoji ukazati na patologiju hrvatskog pravosudnog sustava i nesrazmjer između kvalitetnih mladih i obrazovanih kadrova te neuspješnosti sustava u cjelini. Josipović opisuje dva temeljna problema koji su doveli do sadašnjega stanja pravosudnoga sustava. Prvi se tiče nerazvijene svijesti o načinu razvoja efikasnog i neovisnog sudstva, dok je drugi sasvim sigurno jednako težak problem svojevrstne sudske autarkičnosti, odnosno odvojenosti pravosudnog sustava od društva u cjelini, koja se očituje ne samo u gotovo potpunoj netran-

sparentnosti izbora sudaca, nego i zakonska ograničenja o komentiranju, analiziranju i kritiziranju nepravomoćnih sudskih odluka, koja se koriste, prema Josipoviću, kao oruđe u obrani sudačkog djelovanja od kontrole javnosti (pod egidom izbjegavanja vršenja pritiska na sudbenu vlast).

U ponešto drugačijem smjeru svjetlo na stanje u pravosuđu baca Petar Novoselec u svojemu prilogu »Hrvatsko pravosuđe danas«. On glavni problem vidi u nedovoljnoj stručnosti, slaboj radnoj etici hrvatskih sudaca te auri neodgovornosti kojom se sudbena vlast okružila, pogrešno ju tumačeći kao neovisnost cjelokupnog sustava od uplitanja zakonodavne i izvršne vlasti, pa i samog javnog mnijenja. Slično kao i Josipović i Novoselec ističe važnost reforme Državnoga sudbenoga vijeća koja bi pojačala etiku odgovornosti sudaca (i pravnika općenito) u biranju najboljih sudačkih kadrova i borbu protiv onih koji kaljaju ugled profesije. Mihajlo Dika u prilogu »Je li u Republici Hrvatskoj provedena lustracija ili o položaju sudaca tijekom prve tri i pol godine nakon donošenja Ustava iz 1990.«, detektira temeljni problem današnje pravosudne nekompetentnosti u nedostatku trodiobe vlasti tijekom osamostaljenja Republike Hrvatske. Uplitanje u sudačko djelovanje, otpuštanje sudaca sa svih razina pravosudnog sustava te kadrovanje temeljeno na lojalnosti, značili su pad standarda unutar sudačke struke, a samim time i nazadovanje cjelokupnog hrvatskog društva. Raspravu o problemima s kojima se suočava pravosuđe u razdoblju hrvatskog pristupnog pregovaranja s Europskom unijom, zaokružuje u svom prilogu »O bitnoj slabosti našega društva: vladavina prava i državna uprava«, Daša Galogaža-Primorac, nekadašnja sutkinja Upravnog suda. Ona, na nizu ilustrativnih primjera, ističe povezanost problema koji se javljaju u nereformiranoj državnoj upravi (posebice u pogledu donošenja protuzakonitih upravnih akata) i trenutnog stanja sudačke profesije.

Prvu cjelinu zbornika zaokružuje rad Vlaste Ilišin »Vrijednosne dimenzije demokratske konsolidacije: politički stavovi hrvatskih građana i političke elite«. Na temelju dvaju ekstenzivno provedenih istraživanja autorica pokazuje da je politička elita u svojim postupcima i stavovima liberalnija od građana koje predstavlja. Uz to, građani, posebice stariji, iako podržavaju demokratski proces, mnogo slabije razumiju demokratska pravila. Za razliku od njih, mladi su znatno liberalniji u svojim nazorima te autorica s pravom ističe važnost njihova političkog aktiviranja ako se želi postići neki oblik reformske promjene.

Druga cjelina naslovljena je »Hrvatsko obrazovanje između riječi i djela« i sasvim se prirodno naslanja na prilog Vlaste Ilišin koji, među ostalim, apostrofira važnost mladih. Obrazovni sustav, kao niti jedan drugi, igra ključnu ulogu ne samo u prenošenju novih znanja na buduće generacije, nego i u formiranju ličnosti mladih osoba, socijalizacijskim alatima koji stoje na raspolaganju obrazovnim institucijama poput škola ili fakulteta. Gvozden Flego, u svojemu prilogu »Hrvatsko obrazovanje između riječi i djela«, stavlja naglasak na tu ulogu obrazovnog sustava, ali i na potencijale koje obrazovanje ima u poticanju značajnijeg ekonomskog razvitka. Stoga valja, prema Flegu, uskladiti hrvatski obrazovni sustav s onim europskim, ne samo u smislu preuzimanja najnovijih tendencija razvoja u znanstvenom i općeobrazovnom sustavu, nego ga uskladiti i s deklariranim političkim stavom vladajuće elite o uspostavi društva znanja kao ključnog čimbenika budućeg hrvatskog razvoja. Ukazivanje na diskrepanciju između proklamiranih ciljeva i zbiljskih reformskih procesa lajtmotiv je ovoga priloga, kojeg slijedi rad Ivana Rimca »Prepreke razvoju obrazovnog sustava u Hrvatskoj«. Autor ističe važnost objedinjenog promatranja pitanja reforme obrazovanja, gospodarstva i uprave, napominjući

važnost ekonomskog vrednovanja kako strukovnih, tako i znanstvenih obrazovnih modula.

Odnos ulaganja u obrazovanje i jačanja ekonomskog položaja društva vidljiv je i iz priloga »Ulaganje u obrazovanje ključ je napretka« Darka Marina, predsjednika Nacionalnoga vijeća za konkurentnost. Marinac pravilno ističe važnost povećanja ulaganja u obrazovanje s ciljem povećanja konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva, ali pritom ne misli samo na ulaganja javnog sektora, nego i značajnije uključivanje privatnika u cjelokupan proces. Fokusiranje na ekonomski razvoj ključno je i za Mladena Vedriša, koji u prilogu »Republika Hrvatska – aktualna ograničenja i perspektivne mogućnosti ekonomskog napretka« navodi trenutna ograničenja društvene, pravne, političke i ekonomske prirode te ističe potrebu brže i efikasnije reforme koja bi za cilj imala jačanje hrvatskog gospodarstva. Neke karakteristike hrvatskog gospodarstva i društva, Dragomira Vojnića prilog je pak koji nastoji ocrtati povijesne probleme hrvatskog ekonomskog i političkog razvika, dajući korisne primjere iz znanstvenog i stručnog djelovanja autora, kako iz vremena bivše Jugoslavije, tako i u razdoblju tranzicijske Hrvatske. Autor ističe kako su ključne pogreške iz 1990-ih, mnogo više nego ratna stradanja, razlog značajnijeg zaostajanja Hrvatske u procesu europskog integriranja.

Treći dio zbornika naslovljen je »Akteri promjena«, a sastoji se od četiri priloga, prvi od njih je »Položaj Hrvatske u mogućim energetske i geopolitičkim krizama« Igora Dekanića. U svjetlu plinske krize s početka 2009. koja je pogodila i Hrvatsku zanimljiv je stav autora da je plinski i naftni sektor u 21. stoljeću pogođen sve većom politizacijom, što za posljedicu ima potrebu razvoja složenog koncepta energetske sigurnosti. Vlado Puljiz u prilogu »Hrvatska socijalna politika: trendovi i izazovi«, nastavlja svoje dugogodišnje promišljanje o položaju socijalne države u globalnome

svijetu, s ključnim naglaskom na trendove razvika socijalnog sustava Hrvatske. Autor ponajviše ističe problem nepovoljnih demografskih trendova, smanjenja uloge države u osiguranju socijalne sigurnosne mreže te inzistiranju na neoliberalnim ekonomskim i političkim postulatima koji su, doduše, poljuljani trenutnom svjetskom financijskom krizom. Autor napominje ambivalentno djelovanje hrvatske države unutar socijalnog sustava. S jedne strane, država ima tendenciju proširenja prava i značajnijeg interveniranja u pitanja odgoja, rada, nataliteta i jačanja socijalne kohezije, dok se s druge strane, povlači iz niza sustava koji su značajnije izloženi djelovanju tržišta. Puljiz pritom ističe važnost transformacije socijalne države u Hrvatskoj od pasivnog, zaštitničkog aktera u aktera koji će igrati dominantno aktivnu i produktivnu ulogu u hrvatskom društvu.

O vrstama kapitala koje se ne spominju toliko često, sociokulturnom i ljudskom kapitalu, u svome prilogu »Ljudski i sociokulturni kapital siromašnih u Hrvatskoj« govori Zoran Šučur. U iscrpnoj analizi rezultata dobivenih istraživanjem provedenim 2003. autor pokazuje da je sličnost između siromašnih u Hrvatskoj i Europskoj uniji s obzirom na nisku razinu dvije istraživane vrste kapitala velika, ali da se po gotovo svim parametrima siromašni u Hrvatskoj nalaze na nešto nižim razinama. Kako bi se situacija popravila, važno je, prema autoru, značajnije djelovati na povećanju posebice ljudskog kapitala (obrazovanje, zdravlje, vještine), bez zanemarivanja sociokulturnog kapitala (povjerenje, poštivanje pravila). Zbornik završava prilogom Gorana Sunajka »Europska i hrvatska socijalna misao: politika identiteta«, u kojem se obrađuje nešto šire pitanje razvoja identitetske matrice koja europsko, a time i hrvatsko društvo konstituira različitim od ostalih. Autor je tu identitetsku razliku pronašao u tradiciji socijalnog mišljenja koje je nastalo u Europi i koje se, za razliku od većine drugih civilizacijskih dostignuća, nikada

nije značajnije prenijelo izvan europskog kontinenta. Hrvatska pak socijalna misao, prema autoru, može služiti kao pokazatelj bliskosti hrvatskog identiteta s europskim, te nam ponuditi bogato vrelo iz kojeg valja birati najbolje ideje pomoću kojih se može izgraditi bolje i uspješnije društvo.

Zbornik *Hrvatska – kako sada dalje* još je jedan u nizu vrijednih doprinosa hrvatskoj javnoj raspravi o smjeru razvoja i potrebama daljnjih reformskih napora te će dobro doći svima onima koji promišljaju načine završetka tranzicijskog puta Hrvatske koji bi trebao kulminirati članstvom u Europskoj uniji. Prilozi vrsnih znanstvenika i stručnjaka objavljeni u ovome zborniku pokazuju da još mnogo toga leži pred nama, ako budućim generacijama želimo ostaviti neku drugu, bolju i napredniju Hrvatsku. Vjerujemo da inzistiranje na tome neće jenjati ni u budućnosti te da će Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, zajedno s Pravnim fakultetu u Zagrebu, ali i s drugim hrvatskim institucijama, i dalje djelovati na promicanju dijaloga o ključnim pitanjima koja se nalaze (ili koja će se naći) pred hrvatskim društvom.

Dario Čepo

doi: 10.3935/rsp.v16i2.836

OSTARJETI NA OTOKU: KVALITETA ŽIVOTA STARIJEGA STANOVNIŠTVA HRVATSKIH OTOKA

Sonja Podgorelec

Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, 2008. (monografija), 306 str.

Radi se o knjizi koja je nastala kao rezultat 10-godišnjeg istraživanja kvalite-

te života na hrvatskim otocima Instituta za migracije i narodnosti. Knjiga objedinjuje podatke dobivene iz različitih izvora: 1) podatke dijelom objavljenje u doktorskoj disertaciji autorice, 2) podatke iz opsežnog biografskog istraživanja na otocima Cres, Krk i Drvenik, 3) podatke o infrastrukturnim i socijalnim procjenama na hrvatskim otocima posljednjih godina, 4) dio opsežnih anketnih rezultata s otoka Ugljana, Dugog otoka i Iža Instituta za migracije i narodnosti. Upravo ovaj triangulacijski pristup u izučavanju kvalitete života starijeg stanovništva na hrvatskim otocima daje posebnu vrijednost ovoj knjizi. Isprepliće se rasprava i prezentiranje rezultata dobivenih kvantitativnim i kvalitativnim pristupom te zaključivanje o kvaliteti života i blagostanju starijih osoba na hrvatskim otocima na osnovi objektivnih pokazatelja (podaci službene statistike, izvješća liječničkih timova i sl.) i subjektivnih pokazatelja (pitanja o zadovoljstvu životom općenito i/ili posebnim aspektima ispitanikova života, npr. uvjetima stanovanja). Rezultati su u knjizi dodatno ilustrirani »logički, tematski i kronološki« uređenim životnim pričama sugovornika iz biografskog istraživanja poredanih tako da prate slijed prezentacije rezultata provedenog anketnog istraživanja. Dodatno bogatstvo ove knjige su i živopisne slike i fotografije otočne svakodnevnice, njihovih stanovnika, naselja, prirodnih ljepota i gospodarskih objekata, dočaravajući tako čitatelju život na hrvatskim otocima.

U uvodnom dijelu autorica nas upoznaje sa strukturom knjige, a zatim ukratko istraživački koncept kvalitete života starijeg stanovništva na hrvatskim otocima stavlja u kontekst aktualne situacije na hrvatskim otocima, pristupa starosti u suvremenom društvu, suvremenih metodoloških trendova te u kontekst istraživačke i praktične važnosti samog koncepta.

Sama knjiga je podijeljena u 5 poglavlja. U prvom i drugom poglavlju autorica